

Simone de Beauvoir, Kadın. İkinci Cns.
İstanbul, Payel yay., 7. Basım, 1993.

GİRİŞ

UZUN süre kararsızlık geçirdim kadın konusunda bir kitap yazıp yazmamakta. Konu özellikle kadınlar için sinirlendirici; üstelik yeni de değil. Kadın hakları kavgası insanlara epey mürekkep harcatmıştır, şimdilerdeyse konu kapanmış gibidir: en iyisi hiç üstüne varmamaktır. Oysa yine de üstünde durulmakta. Ve son yüzyıl içerisinde dökürülen ciltlerce salaklığın soruna ışık tuttuğu da söylenemez. Ayrıca bir sorun var mı acaba ortada? Varsa nedir? Hatta, kadın diye bir nesne var mı? Şu ölümsüz kadınlık kuramının savunucularına bugün bile rastlıyoruz elbet; bunlar: "Azizim, *kadın dediğin*, Rusya'da bile kadın olarak kalmıştır" diye fısıldamaktalar; beri yandan, daha geniş bilgili kimseler —ve zaman zaman bunlar, az önce sözünü ettiğimiz kişilerdir— göğüs geçirirler: "Ah, azizim, ah, kadın denen şey yok olup gidiyor, hatta gitti bile." Kimsecikler bilmiyor artık yeryüzünde kadın diye bir şeyin varolup olmadığını, varolup olmayacağını, varolmasını istemenin mi istemenin mi doğru olacağını, şu dünyada nasıl bir yer tuttıklarını, tumaları gerektiğini. Ara sıra çıkan bir dergi,¹ geçenlerde: "Kadınlar nerede?" diye soruyordu. Peki ama, her şeyden önce şunu belirleyelim: kadın nedir? "*Tota mulier in utero*:" kadın, döl yatağından başka bir şey değildir" diyor kimisi. Oysa, işten anlayanlar, bazı kadınlar için, öbürleri gibi birer döl yatakları

¹ Şimdi artık çıkmayan bu derginin adı *Franchise*'ti (İçtenlik).

bulunsa da: "Bunlar kadın değil azizim" buyurmaktalar. İnsan türü içerisinde dışilerin de bulunduğu herkes oybirliğiyle kabul etmekte; bunlar, eski çağlardaki gibi, insanlığın hemen hemen yarısını oluşturmaktalar; ama yine de bize "kadınlığın ölümlü tehlikesiyle karşı karşıya olduğu" söylenmekte; "kadın olun, kadın kalın, kadınlığınıza dönmün" diye öğütler verilmekte. Demek ki, her dişi insan ile de kadın olmuyor; bunun için, kadınlık denen şu giz dolu, yok olma tehlikesi geçiren gerçekliğe katılması gerekiyor. Peki, kadınlık dediğimiz şeyi yumurtalıklar mı yaratıyor acaba? Yoksa, bu, Eflâtun'a özgü evrenin bir köşesinde donup kalmış bir nitelik mi? Onu yeryüzüne indirebilmek için huşurlu bir etek yeterli mi? Bazı kadınlar ellerinden gelen çabayı göstererek kadınlığı temsil etmeye uğraşsalar da, ana örnek hiçbir zaman kesinlikle çizilemedi. Kadınlığı, falcı kadınların sözlüğünden ödünç alınmışa benzeyen parlak ve belirsiz laflarla anlatılmaktadır. Saint Thomas zamanında, kadınlık, başhaşın uyutucu niteliği kadar açık seçik bir öz diye bilinmiyordu. Ama kavramcılık, sonradan, epey zayıfladı: yaşambilimle toplumbilim artık Kadın, Yahudi ya da Zenci gibi belli karakterleri oluşturan değişmez kendiliklerin (entité-zatiyet) varlığına inanmıyor; bu bilimler, karakterleri, belli bir durum karşısında gösterilen ikinci dereceden tepki diye görüyorlar. Bugün artık kadınlık diye bir şey yoksa, daha önce de olmamış demektir. Ee, "kadın" sözcüğünün hiçbir içeriği yok mu yani? Aydınlanma felsefesinden, akılcılıktan, adlandırmacılıktan yana olanlar büyük bir inançla böyle diyorlar: onlara göre, kadınlar, insani varlıklar içersindeki "kadın" adı verilen kimselerdir. Özellikle Amerikan kadınları, bu anlamda kadının ortadan kalktığına inanmaktalar; gecikmiş biri kendini hâlâ kadın sayıyorsa, dostları ona, bu saplantıdan kurtulmak üzere hemen kendisini bir ruh hekimine göstermesini salık vermektedir. Dorothy Parker, *Modern Women: a lost sex* (Yitik Bir Cins: Çağdaş Kadın) adlı, epey can sıkıcı bir kitap için şunları yazmıştı: "Kadın kadın olarak ele alan kitaplara karşı dürüst davranmamam... Bence, kadın ya da erkek, hepimizin insani varlık olarak ele alınması gerekir." Ancak, adlandırmacılık güdük bir öğretiler; ve kadın düşünmelerinin kadınların insan olmadıkları

rını göstermeye çalışmaları boşunadır. Kadının, tıpkı erkek gibi, insani bir varlık olduğuna kuşku yoktur; ama böyle bir olumlama da soyuttur; işin doğrusu, her somut insani varlığın, bugün dünyada özel bir yer tuttuğudur. Ölümsüz kadınlığı, Zenciliği, Yahudiliği dile getiren kavramları yadsımak, bugün yeryüzünde Yahudilerin, Zencilerin, kadınların bulunduğu gerçekliğini değiştirmez: bu yadsıma, ilgili kişiler için bir kurtuluş değil, düzmece bir kaçıştır. Hiçbir kadının, kötü niyetli davranmadıkça, kendini cinsinin ötesine yerleştiremeyeceği açıktır. Bundan birkaç yıl önce, tanınmış bir yazar kadın, resminin özelliğiyle kadın yazarlara ayrılmış bir dizi fotoğraf arasında yayımlanmasına izin vermedi: erkekler arasında yer almak istiyordu; ancak, bu ayrıcalığı elde edebilmek için, kocasının etkisinden yaralandı. Herkes gibi bir insan olduklarını öne süren kadınlar, erkeklerden özel bir saygı ve kayıma beklemekten de geri kalmazlar. Şu anda aklıma, gürlütülü patırlı bir açık hava toplantısında, yüksekçe bir yere çıkıp yumruğunu havaya kaldıran genç Troçki'ci kız geliyor; o da kadını zayıflığını yadsımaktaydı; ama bu işi, eşit olmaya çalıştığı devrimci bir oğlanı sevdiği için yapıyordu. Amerikalı kadınların inatla kafa tutuşları, kadınlıklarının bir türlü akıllarından çıkmadığını göstermekte. Oysa, şöyle azıcık gözünü açıp dolaşmak, insanlığın, giyimleri, yüzleri, vücutları, güllümsemeleri, yürüyüşleri, ilgileri, uğraştıkları işler birbirinden apayrı iki kategoriye bölündüğünü görmeye yeter: bu ayrımlar belki de yüzeyseldir, belki kısa bir süre sonra ortadan kalkacaktır. Ancak şurası bir gerçek ki, şimdilik, kör kör parmağım gözüne ortadadırlar.

Dışılık görevi kadını tanımlamaya yetmiyorsa, onu şu beylik "ölümsüz kadını yan"la açıklamak istemiyorsak; bununla birlikte, geçici de olsa, yeryüzünde kadınların bulunduğu kabul ediyorsak, kendimize şu soruyu sormak zorundayız demektir: kadın nedir?

Sorunun dile getirilmesi bile, bana, bulunacak ilk karşılık konusunda birtakım ipuçları veriyor. Böyle bir soru sormam yeterince anlamlı. Erkeklerin insanlık içindeki özel yerlerini gösteren bir

Kitap yazmak hiçbir erkeğin aklından geçmez². Kendimi tanımlamak isyiorsam, ilkin: "Ben bir kadının" demem gerekiyor; bu doğru, daha sonra, uzun bir olumsuzlukla oturtulacağı bir temel meydana getiriyor. Hiçbir erkek, işe, kendini belli bir cinsin üyesi olarak kabul etmez. Erkek oluşu, kendiliğindedir. Belediye kayıtlarıyla kimlik belgelerinde erkeklerle kadınlara bakışık iki sütun ayrılmış salt biçimseldir; iki cins arasındaki ilinti iki elektrik türü, iki kutup arasındaki ilinti değildir: erkek, hem arti, hem cinsiz (yansız) kutbu canlandırır, öyle ki, Fransızcada, "adamlar" sözcüğü insanları anlamına kullanılmaktadır; sözcüğün teklindeki "vir" (erkek) anlamı, genel "homo" (insan) anlamıyla özdeş olup çıkmıştır. Kadınsa eksi kutup olarak ortaya çıkmakta, onunla ilgili her tanımlama bir karşılıksızlık, bir sınırlandırma biçimini almaktadır. Soyut tartışmalar sırasında, birtakım erkeklerin: "Kadın olduğunuz için öyle düşünüyorsunuz" demesi zaman zaman müthiş canımı sıkmıştır; bu gibi durumlarda, özneliğimi yok sayarak: "Doğru olduğu için böyle düşünüyorum" demekten başka çıkar yolun bulunmadığını biliyordum; "Siz de erkek olduğunuz için öbür türlü düşünüyorsunuz" diyemezdim; çünkü erkek olmak bir gariplik, başkalık değildir; erkek, daha işin başında haklı, kadınsa haksızdır. Uygulamada, eskiler için dikeyi belirleyen mutlak bir yatayn bulunuşu gibi, insanlığı için de mutlak bir örnek vardır, bu da erkektir. Kadının yumurtalıkları, döler hemen herkes, hiç çekinmeden, kadının özel koşullarıyla düşündüğünü söyler. Erkek, burnu bir karış havada, kendi yapısında da birtakım hormonların ve yumurtalıkların bulunduğu unutmaktadır. Bedenini, tüm nesnellikle yakaladığını sandığı dünyayla kendisi arasında kurulmuş dolaysız ve olağan bir ilinti diye görmekte, kadının bedeniniyse, kendine özgü nitelikleriyle ağırlaştırılmış bir engel, bir hapisane saymaktadır. Aristo: "Kadın, birtakım niteliklerin *yokluğundan ötürü kadındır*" diyordu. "Kadınların karakterini doğal bir eksiklikle yaralı diye kabul etmek zorundayız." Saint Thomas da, ustasının ardından, kadının "yarım

² Örneğin Kinsey Raporu, Amerikan erkeğinin cinsel özelliklerini saptamakla yetinir; buyşa, bambaşka bir şeydir.

kalmış bir erkek", "rastlantısal" bir varlık olduğunu buyurur. Tevrat'taki Dünyanın Yarattığı bölümü de zaten bunu simgelemektedir; burda Havva, Bossuet'in deyişimiyle Adem'in "fazla gelen kaburga kemiği"nden yapmış bir varlık olarak gösterilmektedir. İnsanlık dediğimiz şey erkeklerden oluşmuştur ve erkek kadını kendi varlığı içinde değil, kendisine göre tanımlamaktadır; kadına özerk bir varlık gözüyle bakmaz. "Kadın şu bağımlı varlık..." der Michelet. M. Benda da, *Rapport d'Uriel*'de şöyle buyurur: "Erkeğin bedeni, kadınımsız düşünülebilir. Kadınsa kendini erkeksiz yapmak, kadının bedeniniyse, erkeksiz, tüm anlamını yitirmektedir... Erkek kendini kadınsız düşünülebilir. Kadınsa kendini erkeksiz düşünemez." Sizin anlayacağınız, kadın, erkek neye karar verir ise odur; bu yüzden de ona, erkeğe özellikle cinsel yanı ağır basan bir varlık gibi gözüktüğünü belirtmek üzere "dişi" sıfatı verilir: erkek için kadın tepeden tırnağa cinsellik, erkek için öyle olduğuna göre de, bu onun mutlak değeridir. O, kendine göre değil, erkeğe göre belirlenip ayrılmaktadır; ötsel (temel) varlığın karşısındaki özsel olmayan varlıktır. Erkek Özne'dir, Mutlak Varlık'tır: kadınsa Öteki Cins'tir.³

Bu *Öteki Cins* kategoryası, bilincin kendisi kadar eski köklüdür. En ilkel kavimlerde, en eski efsanelerde bile bu Sahici Varlık-Öteki Varlık ikilemesine rastlarız; bu ayırım, ilkin, cins ayırımı dile getiriyordu, hiçbir deneysel veriye bağlı değildi; daha başka yapılarla birlikte, Granet'in Çin düşüncesi, Dumézil'in de Hindistan ve Roma üzerindeki çalışmaları bunun böyle olduğunu ortaya çıkarmıştır. Varuna-Mitra, Uranus-Zeus, Güneş-Ay, Gece-Gündüz çiftlerinde, başlangıçta, bir dişi öge yoktur; İyi-Kötü zıtlaşmasında, Yararlı ve Zararlı ilkeler, Sağ-Sol, Tanrı ve İblis zıtlaşmasında da öyle; başkalık, ayrılık, insanı

³ Bu fikir, en açık seçik biçimde E. Lévinas'ın *le Temps et l'Autre* (Zaman ve Öteki Varlık) adlı yapıtında dile getirilmiştir. Şöyle diyor yazar: "Başkalığın, bir varlık tarafından, öz halinde, olumlu bir sıfat gibi taşınacağı bir durum olmaz mı acaba? Aynı cinsten iki türün zıtlaşmasından başka başkalık var mıdır? Bence, en mutlak karşı kutup, dışlıktır; zıtlık, kendisiyle zıddı arasındaki ilişkiden etkilenmez; bu karşılık, kesinlikle başka niteliğinin taşınmasına izin veren bir karşı kutup, yani dışlıktır. Cins ayırımı, suradan, özel bir ayırım değildir... Cinsler arasındaki ayırım bir çelişme de değildir... Aynıca bu, birbirini tamamlayan iki terimin ikiliği de değildir, çünkü birbirini tamamlayan iki terimin varlığı, onlardan önce

düşüncenin temel katagoryalarından biridir. Hiçbir topluluk kendini Bir topluluk olarak düşünürken, hemen karşısına Öteki'ni dikmeden edemez. Üç yolunun bir rastlantı sonucu aynı kompartimanda birleşmeleri, bütün öbür yolcuların, belli bilirsiz kendilerine düşman olan "ötekiler" haline gelmelerine yeter. Köylü için, kendi köyünden olmayan herkes, insanda kuşku uyandıran "ötekiler"dir; belli bir ülkede doğan için, kendi ülkesi dışında doğanlar "yabancı"dır; Yahudi düşmanı için Yahudiler "ötekiler"dir, Amerikan ırkçılığı için Zenciler, sömürgeciler için yerli halk, varlıklı sınıflar için işçi sınıfı aynı durumdadır. Lévi-Strauss, ilkel toplumların türlü biçimleri üzerinde yaptığı derin bir incelemeyi şöyle bitirir: "Doğal durumdan Kültürel duruma geçiş, biyolojik ilişkileri karşılıklar dizgesi halinde düşünöbilme yeteneğinin elde edilmesiyle tanımlanır: ikilik, almaşma (altermance-mütenavebe), karışıklık ve bakışıklık, ister belirli ister belirsiz biçimlerde ortaya çıksınlar, açıklanması gereken görüngüler değil, toplumsal gerçekliğin temel ve dolaysız verileridir." ⁴ İnsani gerçeklik, öncelikle dayanışma ve dostluk temeli üzerine oturtulmuş bir mitsein (birlikte varoluş) olsaydı, bu görüngüleri, anlayamazdık. Oysa, Hegel'e birlikte, bilinçte başka bilinçlere karşı temel bir düşmanlık bulunduğunu gördüğümüz an, her şey aydınlığa kavuşmaktadır; bir özne, ancak başka öznelere karşı çıkarak ortaya koyar kendini; temel varlık olarak kendini olumlamak, öteki varlığıysa temelmeyen varlık, nesne durumuna sokmak ister.

Oysa, öteki bilinç de karşısına aynı arzuyuyla çıkmaktadır: belli bir ülkede doğan kişi, yolculuğa çıktığı zaman, komşu ülkelerde kendisine yabancı gözüyle bakan yerli insanların bulunduğu fark etmektedir; köyler, boylar, uluslar, sınıflar arasında bu Öteki varlık (başkası) fikrinin mutluluğunu yok edip göreceliğini ortaya

varolan bir bütünü gerektirir... Başkalık, kadında başlayıp kadında biter. Bu bilinçle aynı diziye giren, ama ona zit anlam taşıyan bir terimdir."

Bana öyle geliyor ki, Bay Lévinas, kadının da kendini bir bilinç olarak algıladığını unuttuyor. Ancak, özneye nesne arasındaki karşılıklılaşma parmak basmadan, bile bile erkek görüşünü benimsemesi epey ilginçtir. Kadın anlaşılabilir bir varlıktır derken, hertalde, "erkek için" demek istiyor. Böylece, yan tutmamaya çalışsan bu betimleme, gerçekte, erkek ayrıcalığının saptanması olup çıkıyor.

⁴ Lévi - Strauss'un *Les Structures elementaires de la Parente* (Hısımlığın ilkel

vuran savaşlar, potlaçlar (armağan alıp verme törenleri), ortak pazarlar, antlaşmalar, çatışmalar vardır; gerek bireyler, gerek topluluklar, isteseler de istemeseler de ilintilerinin karşılıklı olduğunu kabul etmek zorundadırlar. Peki nasıl olmuş da iki cins arasında bu karşılıklılık hiç göz önüne alınmamış, içlerinden biri karşı cinsi katkısız başkalık diye niteleyerek, onunla arasındaki her türlü ilintiyi yadsıyarak kendini biricik özsel varlık diye ortaya sürmüştür? Neden kadımlar erkek egemenliğine kafa tutmazlar? Hiçbir özne kendini bir anda ve tümünden özsel-olmayan varlık diye ortaya koymaz; Biri'ni belirleyen, kendi kendini Öteki diye tanımlayan Öteki değildir; o, kendini Biri diye ortaya koyan Biri tarafından Öteki diye nitelendirilmektedir. Ancak, birinden Öteki'ne dönüş olamaması için, bu Biri'nin işte böyle tümünden yabancı bir görüş açısını benimsemesi gerekir. Peki, nereden geliyor kadındaki bu boyun eğiş?

Buna benzer bazı durumlarda da, belli bir toplumsal kategoriye, kısya ya da uzun bir süre için, başka bir kategoriye mutlak boyun-duruğu almaya başlamıştır. Genellikle, bu ayrıcalığı sağlayan sayıca üstünlüktür: çoğunluk, kendi yasasını azınlığa benimsetmekte ya da onu ezmektedir. Ancak, kadımlar, Amerikan Zencileri ya da Yahudiler gibi küçük bir azımlık değildirler; yeryüzünde erkek kadar kadını vardır. Ayrıca, her iki bölük de başlangıçta bağımsızdır: ya birbirlerinden haberleri yoktu, ya da birbirlerinin özerkliğini kabul etmekteydiler; zayıf güçlüye bağlayan tarihsel olaylar olmuştur. Yahudilerin dünyanın dört bir yanına dağılması, Amerika'ya köleliğin girişi, sömürgecilerin ele geçirilişi çağ açan tarihsel olgulardır. Bu durumlarda, ezilenlerin bir *öncesi* vardır: ortak bir geçmişleri, gelenekleri, kimi zaman dinleri, kültürleri olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, Bebel'in kadımlarla işçi sınıfı arasındaki kıyaslaması epey sağlam gözükmektedir: işçiler de sayıca az değildirlere ve hiçbir zaman ayrı bir topluluk

Yapıları adlı yapıtına bakınız. Özellikle ikinci kesimde yarardığım bu çalışmayı daha taslak halindeyken bana verdiği için C. Lévi - Strauss'a teşekkür ederim.

kuramamışlardır. Bununla birlikte, tarihsel bir olay bulunmasa da, tarihsel gelişme onların bir sınıf olarak ortaya çıkışını ve *bir takım* bireylerin bu sınıf içindeki dağılımını açıklamaya yetmektedir. İşçi dedikimiz, dünya kurulu kurulalı yoktur: ama kadın vardır; kadınlar, bedensel yapılarından ötürü kadınlardır; ve tarihin en eski çağlarından beri erkeğin boyunduruğundadırlar: bağımlılıkları bir tarihsel olay ya da gelişmenin sonucu değildir, sonradan *olmamıştır*. Ve başkalık, burda, tarihsel olgunun rastlantısalından sıyrıldığı için mutlakmış gibi gözükmemektedir. Zaman içerisinde yaratılan bir durum, bir an gelir bozulabilir: örneğin Haitili Zenciler bunun böyle olduğunu kanıtlamışlardır; oysa doğal bir durum bütün değişimlere kafa tutar gibidir. Gerçekte, tıpkı tarihsel gerçeklik gibi, doğa da değişmez bir veri değildir. Kadının kendini özsel'e dönemeyen özsel-olmayan varlık biçiminde görüşü, bu dönüşü yapmayışındandır. İşçiler konuşurken "biz işçiler" derler. Zenciler de öyle. Kendilerini özne olarak ortaya koymakla kentsoyluları, Beyazları "ötekiler" haline getirirler. Kadınlarsa —birtakım soyut gösteler olmaktan öteye geçmeyen kültürlerin dışında— hiçbir zaman "biz kadımlar" demezler; erkekler "kadımlar" derler, kadımlar da bu lafı alır kendileri için kullanırlar; ama kendilerini sahici birer Özne olarak ortaya koymazlar. İşçiler Rusya'da, Zenciler Haiti'de devrim yapmışlardır, Hindicimler Hindicini'de savaşmışlardır: kadınların eylemiyse simgesel bir hareketten öteye geçmemiştir; ancak erkeklerin kendilerine bıraktıkları şeyleri kazanmışlar; kendi başlarına hiçbir şey elde edememiş, hep verileni almışlardır.⁵ Çünkü, karşı çıkarak kendini olumlayacak bir birlik haline gelebilmek için gerekli somut araçlardan yoksundurlar. Kendilerine özgü bir geçmişleri, bir tarihleri, bir dimleri yoktur; aralarında, işçilerinki gibi bir çalışına ve çıkar duyanışması da bulunmaz; hatta, onlar arasında, Amerikalı Zencileri, kapalı mahallelerde yaşayan Yahudileri, Saint-Denis'de Renault fabrikalarında çalışan işçileri

⁵ 2. Kesim, 5. Bölümüne bakınız.

birleştirip bir topluluk haline getiren şu evrensel kaynaşma bile yoktur. Erkekler arasında: konut, çalışma, iktisadi çıkar, toplumsal durum ve benzeri şeylerle bazı erkeklerle —baba ya da kocalarına— öbür kadınlara bağlandıklarından daha sıkı bağlanarak yaşamaktadırlar. Kentsoylular, emekçi kadınların değil, kentsoylu erkeklerin yandaşıdır; Beyaz ırkansalar, Kara derili kadınların değil, Ak derili erkeklerin yanındadırlar. İşçi sınıfı, yönetici sınıfı kırıp geçirmeyi amaçlayabilir; aşırı tutucu bir Yahudi ya da Zenci, atom bombasının gizini ele geçirip yalnız Yahudilerden, yalnız Zencilerden kurulu bir insanlık yaratmayı düşleyebilir: kadımsa, düşünde bile erkekleri kırıp geçiremez. Onu kendisini ezenlere bağlayan bağ, öbür bağlara benzemez. Gerçekten de, cins ayrımı insanlık tarihinin belli bir anı değil, biyolojik bir veridir. Zıtlıkları, kökü insanoglundun başlangıcına uzanan bir *mitsein* içerisinde ortaya çıkmış ve kadın bunu kıramamıştır. Kadın-erkek eşliği, iki parçanın sınıksı birbirine kenetlendiği bir temel birliktir: toplum, iki ayrı cinsle bölünemez. Kadının karakterini belirleyen çok temel bir öğedir bu: o, iki parçası da birbirine gerekli bir bütünlüğün içinde Öteki varlıktır.

Bu karşılıklılığın kadının özgürlüğe kavuşmasını kolaylaştırması gerektiğini düşünüyör insan; Herkül, Omphale'in dizi dibinde yün eğirken, arzusıyla zincire vurulmuş durumdadır: neden acaba Omphale sürekliliği bir güç sağlayamamıştır kendine? Medea, Jason'dan öç alabilmek için, çocuklarını öldürür: bu vahşi efsane, kadının, kendisini çocuğuna bağlayan bağdan türkütücü bir güç çıkarabileceğini anlamak ister gibidir. Aristophanes, Lysistrata adlı oyununda, erkeklerin kendilerine duydukları gereksinimi toplumsal erkekler uğrunda kullanmaya kalkışan birtakım kadınlar düşünmüştür: ama bu bir oyundan başka bir şey değildir. Efsaneye göre, Sabine'ler, kendilerini kaçırın erkeklerle çocuk doğurmaktan inatla kaçınmış, ancak berikiler de meşin kırbaçlarla onların bu direncini sibirli değnekle dokunmuşçasına kırmış. Erkeği kadına bağlayan biyolojik gereksinim —cinsel arzu ile soyunu sürdürme isteği—, kadına toplumsal özgürlük getirmemiştir. Efendiyle köle

de, köleyi özgürlüğe kavuşturmayan bir iktisadi gereksinimle birbirlerine bağlandılar. Çünkü efendi-köle ilintisinde, efendi köleye duyduğu gereksinimi açıkça ortaya koymaz; bu gereksinimi giderme gücü elindedir, bunun için köleyi araya sokmaz; buna karışık köle, bağımlılık, umut ya da korku içinde, efendiye duyduğu gereksinimi içleştirir; ikisinin de birbirine duyduğu gereksinimin ivediliği hep ezenin yararına, ezilenin zararına işler; işçi sınıfının kurtuluşunun böylesine ağır oluşu bundandır. Kadınsa, öteden beri erkeğin kölesi değilse bile, uyuğu olagelmıştır; iki cins, dünyayı hiçbir zaman eşitlik içinde paylaşmamışlardır; ve durumu değişmekte olsa da, kadın bugün de epey gerilerdedir. Dünyanın hemen hiçbir ülkesinde yasal durumu erkeğinkinin aynı değildir ve çoğunlukla onu zarara uğratmaktadır. Hakları soyut olarak kabul edilse bile, binlerce yılın alışkanlığı bunların somut alanda dile gelmelerini engellemektedir. Kadınlarla erkekler, iktisadi açıdan, iki ayrı sınıf meydana getirmektedirler; her şey eşit olsa da, erkekler, yarıya yeni katılan kadınlara oranla daha iyi işleri, daha yüksek ücretleri, daha büyük başarı olasılığını ellerinde bulundurmaktadırlar; sanayi, siyaset vb. alanlarda daha çok sayıda ve en önemli yerler onların elindedir. Bu somut güçlerin dışında, çocuk eğitiminin bir gelenek halinde sürdürüldüğü büyüleyici etkiye sahiptirler: şimdiki zaman geçmiş kucaklar, geçmişteyse tarihin tümünü erkekler yazmıştır. Kadınlara onun işlenmesine katıldıkları anda, bu dünyaya hâlâ erkeklerin malidir: erkeklerin bundan hiç kuşkusu yoktur, kadınlarsa, pek az vardır. Öteki varlık olmayı, erkekle suç ortaklığı etmeyi reddetmek, kadınlara için üst tabakayla varılacak bir anlaşmanın sağlayacağı bütün üstünlüklerden vazgeçme anlamına gelmektedir. Derbeyi-erkek, uyruk-kadını maddi açıdan koruyacak, onun varlığını doğrulama işini üstüne alacaktır: kadın, iktisadi tehlikeyle birlikte, kendi erkeklerini kimseden yardım almaksızın yaratmak zorunda bulunan bir özgürlüğün fizikötesi tehlikesinden de kaçmaktadır böylece. Gerçekten de, her bireyin törel bir özenle kendini bir özne gibi ortaya koyma eğiliminin yanında, bir de özgürlüğünden kaçma, kendini nesne haline

getirme eğilimi vardır: buysa çok zararlı bir yoldur, çünkü o zaman, edilgin, yabancılaştırmış, yitlik bir birey durumuna düşen birey, yabancı istemlerin kurbanı olur, aşkınlığından kopar, her türlü değerden yoksun kalır. Ama aynı zamanda kolay bir yoldur da: böylece, tam anlamıyla yüklenilen bir yaşamın yaratacağı bunalım ve gerilimden kurtulunmuş olur. Kadını Öteki varlık haline getiren erkek, onda kendisinin suç ortağı olduğunu ele veren davranışlarla yüz yüze gelecektir. İşte bu nedenlerle kadın, elinde somut olanaklar bulunmadığı, kendisini erkeğe bağlayan bağı karşılıklı düşünmeden hissettiği ve çoğu kez Öteki varlık olmak hoşuna gittiği için özne olmak hakkına sahip çıkmamaktadır.

Ancak, bu durumda hemen bir soruyla karşılaşmaktayız: peki ama, nasıl başladı bu iş? Cins ayrılığının, bütün ayrılıklar gibi, bir çatışmaya dönüşmesini anlamak kolay. İki yandan biri üstünlüğünü kabul ettirdiği an, bunun mutlak üstünlük biçimine girmesini anlamak da zor değil. Geriye, erkeğin daha işin başında arayı açışının açıklanması kalıyor. Görünüşe göre, kadınlara da pekâlâ yengiyeye ulaşabiliirdi; ya da çatışma, bir sonuca bağlanmamacasına sürüp gidebilirdi. Nasıl olmuş da dünya hep erkeklerin elinde bulunmuştur, ve, bu durum, neden ancak şimdilerde değişmeye başlamıştır? İyi bir şey midir bu değişiklik? Dünyanın erkeklerle kadınlara eşit olarak paylaşılmasına yol açacak mıdır, açmayacak mıdır?

Bu sorular hiç de yeni değil elbet; daha önce de bunlara sayısız karşılıklar verilmiştir; ama kadının Öteki varlık oluşu, tek başına, erkeklerin bunlara buldukları doğrulamaları yadsımaya yetmekteydi. Pek az kimsenin tamdığı kadın hakları savunucusu Poulain de la Barre, XVII. yüzyılda: "Erkeklerin kadınlara üstüne yazdıklarına kuşkuyla bakılmalıdır, çünkü onlar hem yargıç, hem davacıdır" demiş. Erkekler, dünyanın her köşesinde, her zaman, kendilerini evrenin kralı hissetmekte duydukları büyük tadı dile getirmişlerdir. Yahudiler, sabah dualarında: "Beni kadın yaratmayan Ulu Tanrı'ya bizlerin ve bütün dünyanın Yüce Efendisi'ne

şükürler olsun!" derler; eşleniyse, aynı anda, tam bir boyun eğişle: "Beni dilediği gibi yaratan Rabbim'e şükürler olsun" demektir. Eflâtnun, Tanrı'ya, önce kendisini köle değil de özgür bir insan, sonra da kadın değil de erkek yarattığı için şükretmekteydi. Ama erkekler bu ayrıcalığı sonsuza dek sürecek, mutlak bir hak olarak görmeseler, bu denli sevinmezlerdi: onlar, üstünlüklerini hak haline getirmeye çalışmışlardır. Yine Poulain de la Barre: "Yasaları yapıp bir araya toplayanlar erkek olduğundan, kendi cinslerini gözemiş, böylece hukukcular yasaları değişmez ilkelere haline getirmişlerdir" der. Yasa koyucular, din adamları, felsefeciler, yazarlar, bilginler, kadının bağımlılığının Tanrı'nın hoşuna gittiği gibi, yeryüzünde de çok yararlı olduğunu gösterebilmek için canlarını dişlerine takmışlardır. Erkeklerin kaynatıp kotardıkları dinler de bu egemenlik isteğini yansıtmaktadır. Havva Anamızla, Pandora'yla ilgili efsanelerden kendi görüşlerini destekleyen silahlar çıkmışlardır. Yukarıda andığımız Aristo'nun, Saint Thomas'ın sözlerinde de görüldüğü gibi, felsefeyi, dinbilimini gönüllerince kullanmışlardır. Eski Yunan'dan beri, taşlamacılar, ahlakçılar büyük bir keyifle kadın zayıflıkları üzerinde durmuşlardır. Fransız edebiyatında kadınlara karşı ne yaman suçlamalara girişildiğini herkes bilir: Montherlant, daha cansız bir hayal gücüyle de olsa Jean de Meung'ün bıraktığı yerden sürdürür bu saldırıyı. Bu düşmanlık kimi zaman sağlam bir temele dayanmakta, çoğunlukla da bedelsiz yapılmaktadır; gerçekteyse, ustaca gizlenebilen ya da gizlenemeyen bir kendi kendini doğrulama isteğini içermektedir. "Bir cinsi suçlamaktansa öbürünü bağışlamak çok daha kolaydır" der Montaigne. Kimi durumlarda bu süreç açık seçik ortadadır. Örneğin, ailenin zayıflamasından ötürü kadınlar erkek mirasçılar için bir tehlike yaratmaya başladığı an, Roma hukukunun kadın haklarını kısıtlamak üzere "bu cinsin sersemliğinden, zayıflığından" söz açması ilginçtir. XVI. yüzyılda, kadını erkeğin kanadı altında tutabilecek üzere, Saint Augustin'in yetkesine başvurup, evlenmemiş kadın malını mülkünü yönetme hakkına sahipken, "evli kadının, ağılsız, ahırsız bir hayvan" olduğunun öne sürülmesi

de ilginçtir. Montaigne, kadının alınma zorla çekilen yazgının key-filiğiyle haksızlığını çok iyi anlamıştı: "Kadınlar, hele bunları erkekler kendilerine danışmadan yaptıkları için, yeryüzüne konan kuralları reddettikleri zaman hiç de haksız değildirler. Kadınlarla aramızda birtakım çıkarımları ve çatışma bulunduğu besbellidir"; ama o da, bunları söyledikten sonra, kadın haklarını savunma önderliğine kalkışmaz. Ancak XVIII. yüzyılda, insanların eşitliğine yürekten inanan erkekler bu sorunu yan ıttıktan ele alabileceklerdir. Bu arada özellikle Diderot, kadının da erkek gibi bir insani varlık olduğunu gösterme işine girişir. Daha sonra, Stuart Mill, canla başla savunur bunu. XIX. yüzyılda, kadın hakları kav-gası, yeniden, iki ayrı görüşü savunan kişilerin çatışması haline gelir; sanayi devriminin sonuçlarından biri, kadının üretici çalış-maya katılması olmuştur: ondan sonra kadın haklarının savunul-ması kuramsal alandan çıkıp, iktisadi temellere oturmuştur; dolay-ıyla, kadın haklarına karşı çıkanlar da iyiden iyiye saldırganlaş-mıştır; toprak mülkiyeti belli oranda sarsıldığı halde, kentsoylu (burjuva) sınıf, kadının sağlığında özel mülkiyetin güvencesini (görevi) eski ahlaka sınımsız sarılmaktadır: kadının dış dünyaya açıl-ması gerçek bir tehlike haline geldiği, kentsoylu sınıf kadının evde oturmasını savunmaktadır; işçi sınıfı içerisinde bile, erkekler bu özgürleşmeyi engellemeye çalışmışlardır, çünkü kadınlar, üstelik düşük ücretlerle çalışmaya da alışık olduklarından tehlikeli rakipler olarak gözüküştür gözlerine. Bunun üzerine, kadın düşmanları, kadının aşırlığını göstermek üzere, eskisi gibi din, felsefe ve dinbilimden değil bilimden de yararlanmaya giriştiler: biyoloji, deneysel ruhbilim vb. işe karıştırdı. Öteki cins, çok çok, "ayrım içinde eşitlik" bağışlanmaktaydı. Pek tutulan bu formül anlamlıdır: Jim Crow yasaları Amerikan Zencileri için aynı terimi kullanmaktadır; oysa, bu sözüm ona eşitlikçi ayırma, en aşırı ayrılıklara yol açmaktan başka bir işe yaramazdı. Ve bu çatışma hiç de rastlantı değildir: aşağı durumda bırakılan ister bir ırk, bir kast, bir sınıf, ister bir cins olsun, doğrulama süreçleri hep aynıdır. "Ölümsüz dişilik" kavramı, "Zenci ruhu" ile "Yahudi karakteri"nin ikiz kardeşidir. Öte yandan, Yahudilik sorunu, genel

olarak ele alındığında, öbür ikisinden ayrılır: Yahudi düşmanı için Yahudi yalnızca daha aşağı bir varlık değil, bir düşmandır ve ona, şu yeryüzünde, özel bir yer tanınmamaktadır; hatta ortadan kaldırılmak istenmektedir. Buna karşılık, kadınların durumuyla Zencilerinki arasında büyük benzerlikler vardır; birinciler de, ikinciler de bugün aynı baba koruyuculuğundan yavaş yavaş sıyrılmaktadırlar ve eskiden efendileri olan toplumsal tabaka onları "yerlerinde" yani kendisinin onlar için seçtiği yerde tutmaya çabalamaktadır; her ikisi için de, az ya da çok içtenlikle, bilinçsiz, çocuksu, güler yüzlü "iyi Zenci"ye, yazgısına boyun eğmiş Zenci'ye ve "sahici" kadına, yani hoppa, çocuksu, sorumsuz, erkeğe bağlı kadına övgüler yağdırmaktadır. Her iki durumda da, kullanılan kanıt, kendi yarattığı toplumsal durumdan çıkmaktadır. Hepsiniz bilirsiniz. Bernard Shaw'un iğneli şakasını: "Amerikalı Beyaz, der özetle, Zenci'yi ayakkabı boyacılığına düşürür: ve sonra, boyacılıktan başka bir işe yaramadığına karar verir." Bu kısırdöngüye bütün benzer durumlarda rastlarız: bir birey ya da bireyler topluluğu öbürlerinden aşağı bir durumda bırakıldı mı, bu onun gerçekten aşağı *olduğunu* göstermektedir: ancak, bu *olmak* sözcüğünün kapsamı üzerinde anlaşmak gerekir; kötü niyet ona özsel bir değer verir, oysa sözcüğün kendisi Hegel'ci, dinamik bir anlam taşımaktadır: *olmak*, olmuş bulunmak, görüldüğü gibi yapılmış olmaktadır; evet kadınlar, genellikle bugün erkeklerden *aşağıdır*lar, yani içinde buldukları durum onlara daha az olanak sağlamaktadır: bütün iş, bu durumun sonsuza dek böyle sürüp sürmeyeceğini bilmektir.

Erkeklerin çoğu bunun böyle olmasını istiyor: hepsinin silahlı düşmedi çünkü. Tutucu kentsoylu sınıf, kadının özgürlüğe kavuşmasını kendi ahlak ve çıkarları için tehlike saymaya devam etmektedir. Bazı erkekler dişilerle yarışmaktan çekinmektedirler. Geçenlerde, öğrencinin biri *l'Hebdo-Latin* dergisinde böyle diyor: "Bir doktorluk ya da avukatlık elde eden bir kız öğrenci, bize ayrılan yerlerden birini *çalmış olmaktadır*;" bu delikanlı, yer-yüzündeki haklarına toz kondurmuyordu. Ama burada etkili olan

yalnızca iktisadi çıkarlar değildir. Ezme, ezenlerin en değerlisine bile kendini üstün görme çıkarını sağlamaktadır: Amerika Birleşik Devletleri'nin Güneyinde yaşayan "yoksul Beyaz", şu "Pis Zenci"lerden biri olmadığını düşünüp avunmaktadır; ve varlıklı Beyazlar, büyük bir ustalıkla sömürmektedirler bu gururu. Aynı şekilde, erkeklerin en değersiz bile kadınların karşısında yarı tanrı gibi hissetmektedir kendini. H. de Montherlant'ın (üstelik de bile bile seçtiği) kadınlar karşısında kahramanlık taslaması, erkekler arasında erkek rolü oynamasından çok daha kolaydı elbet: bu rolü, kadınların pek çoğu ondan daha iyi oynamışlardır. İşte bu yüzden, M. Claude Mauriac —bütün erkeklerin hayranlığını kazanan güçlü bir özgünlükle—, 1948 Eylülünde, *Figaro littéraire*'de şunları yazabilmiş (ya da yazabileceğini sanmıştır): "Bizler... aklının, biz'den almış fikirleri az ya da çok parlak bir biçimde yansıtmanın öteye geçmediğini bildiğimiz için, en parlak zekâlı kadını bile çelebice bir kayıtsızlıkla (evet tıpaup böyle diyor!) dinleriz." Hiçbir fikrine rastlayamadığımızı göre, karşısında konuşan hanım herhalde M.C. Mauriac'ın fikirlerini yansıtıyordu; erkeklerden gelen fikirleri yansıtmuş olabilir: erkekler arasında da, kendisinin olmayan görüşlere sahip çıkan çoktur; M. Claude Mauriac'ın da kendi fikirlerinden çok, Descartes'i, Marx'ı, Gide'i adam gibi yansıtma daha iyi iş yapmış olup olmayacağı düşünülebilir; ilginç olan, biz sözcüğünün iki anlamlılığıyla kendisini Saint Paul, Hegel, Lenin ve Nietzsche'yle özdeşleştirmesi ve tünediği yücelik dağının tepesinden, kendisiyle aşık atmaya kalkın kadınlarla küçümseyerek bakmasıdır; doğrusunu isterseniz, ben, M. Mauriac'a şöyle "çelebice bir kayıtsızlık" lütfetme sabrını bile göstermeyecek epey kadın tanıyorum.

Bu örnek üzerinde fazlaca durdum, çünkü erkeklerin saflığı akıllara durgunluk verecek kerededir. Erkeklerin, kadının başkalarını kendi yararlarına kullanmalarının çok daha ince sayısız yolu vardır. Aşağılık duygusu içinde kıvrananlar için, kadının başkaları mucizeler yaratan bir ovma ilacıdır: kadınlara karşı hiç kimse erkekliğinden kuşkulanan erkek kadar küstah, saldırgan ya da